

Komunikačními systémy neslyšících a hluchoslepých osob se rozumí český znakový jazyk a další komunikační systémy vycházející z českého jazyka. Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Komunikačními systémy neslyšících a hluchoslepých osob vycházejícími z českého jazyka jsou znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, Lormova abeceda⁴, daktylografika⁵, Braillovo písmo s využitím taktilní formy⁶, taktilní odezírání⁷ a vibrační metoda Tadoma⁸. Jako problém je třeba vnímat skutečnost, že v případě vizualizace mluvené češtiny, která vyžaduje přítomnost tzv. vizualizátora, jenž zřetelně opakuje (vizualizuje) to, co řekl mluvčí, není zpravidla tento specialista v hodinách přítomen, a to ani ve školách zřízených dle § 16 odst. 9 školského zákona a vzdělávacích dětí a žáků se sluchovým postižením.

V současné době využívají český znakový jazyk v největší míře děti a žáci s těžkým sluchovým postižením, protože jej nelze odpovídajícím způsobem kompenzovat, nebo sluchově postižené děti a žáci, kteří vyrůstají v prostředí neslyšících.

Pouhé zavedení komunikace českým znakovým jazykem nebo přidělení tlumočnicka českého znakového jazyka k těžce sluchově postiženému dítěti/žáku má smysl především v případě, kdy sluchově postižené dítě či postižený žák tímto komunikačním systémem komunikuje doma, a když rodiče rozhodnou, že si přejí, aby jejich dítě mělo český znakový jazyk jako svůj mateřský jazyk. Platí přitom tzv. pravidlo devadesáti procent: 90 % neslyšících dětí se rodí slyšícím rodičům. Statistiky hovoří stejně i v opačném směru: 90 % neslyšících rodičů má slyšící potomky. Jen výjimečně vyrůstá kongenitálně sluchově postižené dítě, tzn. dítě s vrozenou sluchovou poruchou, v neslyšící rodině.⁹

Tabulka 8

Zajištění vzdělávání v českém znakovém jazyce nebo tlumočení do českého znakového jazyka pro děti/žáky, kteří komunikují pouze českým znakovým jazykem ve školách zřízených dle § 16 odst. 9 ŠZ – podíl (v %)

Způsob zajištění	MŠ	ZŠ
Zajištění není potřeba, takové děti či takoví žáci ve škole nejsou	70,3	84,8
Vzdělávání probíhá v českém znakovém jazyce	21,6	9,6
Vzdělávání probíhá za přítomnosti tlumočnicka českého znakového jazyka	–	0,8
Není zajištěno, ale vzdělávání probíhá za přítomnosti neslyšícího asistenta učitele, který dítěti/žákovi pomáhá	2,7	2,4
Není zajištěno	5,4	2,4

V naprosté většině v naprosté většině škol zřízených dle § 16 odst. 9 ŠZ, které vzdělávají děti a žáky se sluchovým postižením, jsou vzdělávány také děti a žáci, kteří komunikují i jinak než pouze českým znakovým jazykem. Pokud školy takové děti či žáky mají, pak ve většině případů probíhá vzdělávání v českém znakovém jazyce nebo za přítomnosti tlumočnicka, který je veden jako interní zaměstnanec školy. Potřeba této komunikace pomocí českého znakového jazyka je ve více než polovině škol pokryta vždy (75, % MŠ, 84,6 % ZŠ).

4 Lormova abeceda je dotyková abeceda. Mluvčí vyznačuje jednotlivá písmena svým ukazováčkem dotykem do dlaně a na prsty ruky příjemce.

5 Daktylografika je komunikační systém spočívající ve vpisování velkých tiskacích písmen zpravidla do dlaně ruky příjemce sdělení. Používá se zejména v komunikaci s tělesně postiženými.

6 Braillovo písmo s využitím taktilní formy umožňuje zobrazovat písmena abecedy ustálenými dotyky na dvou prstech jedné ruky nebo více prstech obou rukou příjemce sdělení s využitím kódového systému Braillova písma.

7 Taktilní odezírání je založeno na vnímání mluvené řeči pomocí odhmatávání vibrací hlasivek mluvčího.

8 Vibrační metoda Tadoma je založena na vnímání mluvené řeči pomocí odhmatávání vibrací hlasivek, pohybů dolní čelisti, rtů a tváří mluvčího.

9 <http://ruce.cz/clanky/234-coda-slyscici-deti-neslysicich-rodicu>